

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

Ceterum dexteram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro Casula com-

plicata ad modum Stola. Diaconus autem, cum induit Stolam, osculetur Crucem quæ est in medio eius, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus alijs brevioribus, vel una duplicata. Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio convenientis. Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistola cufinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola paratur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, ampulle vitrea vini & aquæ, cum peluicula & manutergio mundo in fenestella, seu in parua mensa ad hæc præparata. Super Altare nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m Altare.] Locus hic supponitur sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap. Nullus. de Consec. Dist. 1. ex S. Siluestro*, saltem sit benedictus, ritu proprio in *Rituali Romano Pauli V.* Non potest autem Episcopus deputare Oratoriâ in domo priuata, *ex literis Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis nomine Pauli V. 10. Martij 1615.* vt ibi fiat Missa, *citatis à Scortia lib. 2. cap. 13.* imò *ex Concil. Trident. Sess. 22. de Obseru. & euitan. in saor. Missæ.* non tamen intelligitur domus priuata Palatium Episcopi, vt notauit *Carolus Episcop. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 13. de Consecr. Dist. 1.* in eo enim Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quodd si violetur locus (*qua de re optimè Suar. disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebrari sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc Altare ab altitudine Festus, & alij, quasi sit alta Ara, *VValaf. cap. 5.* vel alta res, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris vsus in Scripturis sacris, à Noë, qui primus ædificauit Altare; & in nouo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13.* Sixtus II. decreuit, vt Missa non fiat nisi in Altari, *Radul. Propos. 23.* & significat Primò mensam Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24.* Secundò,

cundò, Crucem, *Bern. de Cena Domini*. Tertio, Christum, per quem Sacrificia acceptantur à Deo, *Gemma lib. 1. cap. 134*. Forma Corporis Christi est Altare, ait *Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 12*. idèd præminet in Ecclesia, vt Christus inter membra eius, *Rupert. lib. 5. cap. 30*. Gradus illius, virtutes sunt quibus ad Christum itur, *Hugo Vict. in Can. Missæ cap. 2*. Quarto, significat Ecclesiam spiritua-lem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2*.

n *Lapideum*.] Ex institutione S. Siluestri, de *Consecrat. Dist. 1. cap. Altaria, ex Conc. Hippon. cap. 6*. id est, priùs hoc decreuit in Romana Ecclesia sanctus Siluester Papa: quod habes in Breviario in Festo Dedicatæ Saluatoris: nam à Græcis factitatum esse priùs, significat *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* ex lapide, quia Petra erat Christus, *1. Cor. 20*. nullum foramen habeat, ex *Actis Eccles. Mediol.* ad designandam vnde quaque plenitudinem & integritatem Christi, *S. Thom. 3. p. q. 83. artic. 5*. Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum*.] Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4*. ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex *sancto Cypriano, Conc. Agat. de Consec. Dist. 1. cap. Altaria*. quod non fit (præter sanctum Chrisma, pinguedinis prædictæ symbolum) sine Reliquijs Sanctorum, ex Decreto Felicis I. apud *Radul. loco citato, & cap. Placuit. de Consec. Dist. 1. ex Concil. Africano*. Sunt autem hæc de substantia consecrationis, ex *Azor. lib. 10. cap. 27*. & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, vt respondit sacra Concilij Tridentini Congrega-

tio Episcopo Interamnenfi 13. *Sept. 1593. apud Piafecium par. 1. cap. 5. num. 7*. etenim Christus, hoc est vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. Conuenienter autem, ait *S. August. Serm. 73. in Append. de Diuersis*, & quasi pro quodam consortio ibi Martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Porro ab Episcopo est consecrandum, ex *Hormisda can. Nullus. de Consec. Dist. 1*. duratque consecratio vsque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum. fusiùs *Suarez. disp. 81. sect. 5*. Illud est mirandum, quòd in *Prato spirituali legitur cap. 1. & 10*. dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea*.] Ara ab ariditate ex igne, *Seruius*: vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quòd in ea ardebant Sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122*. vel Ara Græcè, precatio Latinè, *Vvalafr. cap. 5*. vbi addit, quòd imprecatio dicitur Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano*. Item Tabula Altaris, de *Consec. Distinct. 1. cap. Concedimus, ex Concilio Tribur. Antimense quoque, à Balsamone ad Concil. VI. can. 31. & à Nicephoro apud Belingerum lib. 3. cap. 30*. denique Viaticum, *cap. vlt. de Privilieg. in 6. à Bonifacio VIII*.

Lapidea debet esse, vel inclusa, vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ, *Azor. lib. 10. cap. 27. quæst. 2*. Hic autem iubetur, vt sit inserta ad maiorem cautelam; sed tamen emineat aliquantulum, vt eius

eius limites à Sacerdote facilè dignosci possint.

¶ *Tam ampla sit, &c.*] Intellige, vt commodè capiat ista tempore consecrationis Hostiæ & Calicis, *Siluest. verbo Altare. num. 1.* Ante Concilium Maguntiacum, vnde sumptum est *cap. Concedimus* (mendosè *Triburienfi datur*) circa annum 900. nulla est mentio Aræ, quoad nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionum. & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ. eiusdem verò vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi*; & tandem in *Concil. Mediol. IV.* decretum est, vt maiora saltem Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. Nullus Presb. 24. de Consec. Dist. 1.*

¶ *Tribus mappis.*] Vestiendum est lineis Altare, ex decreto Bonif. III. apud *Polidor. Virgil. lib. 5. cap. 6.* & ex *Conc. Rhem. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* & ex *S. Clemente Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, siue ad aliū, vt notat Bellarminus de Script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse, docet Senerinus Binius in Notis ad eandem in 1. Tom. Concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestem, quia Palla palàm est & foris, teste *Varrone*; & palliat sacra mysteria, ex *Duran. l. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur in *Actis Mediol. Ecclesie.**

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur; vel quia indicatur *de Consecr. Dist. 2. cap. Si per negligentiam, à Pio.* vbi fit mentio de effusione sanguinis vsque ad quartum linteum, incluso scilicet Corporali; & quia in honorem cedit sanctissimæ Trinitatis, *Angelus ver. Cor-*

porale, docet debere tres esse. Duplicatam vnã concedit Rubrica, vt sint tres, non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

¶ *Benedictis.*] Nisi necessitas aliud suadeat, *Siluester ver. Benedictio. q. 5. Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8.* imò *Suarez hac de re negat ius aliquod esse 3. p. disp. 81. scilicet. 6.* Benedictio tamen earum est in *Ordine Romano.* Vestes autem Altaris significant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem sunt, *Gemma lib. 1. cap. 134. & 168. & Amalar. lib. 1. cap. 12.*

Obserua, quòd in *Carimon. Episcop.* sancitum est *lib. 1. cap. 12.* ne vllæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro vel ferico elaboratæ, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatior appareat: & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

¶ *Pallio quoque ornetur.*] Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet benedici separatim ab alijs paramentis; nec in Rituali Pontificali extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Velum videtur appellari à *Clemente Epist. 2.* nisi Calicis sit velum. in *Concil. Rhemensi apud Iuon. lib. 3. c. 97.* erat in vsu ad ornatum anterioris partis Altaris. Et palliorum auro contextorum est mentio apud *Anastaf. in Hormisda,* vbi & tabularum, quas pallijs aptiùs extendendis adiungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, *Duran. lib. 1. cap. 2.* sicut eiusdem auriphrygium charitatem, *ibidem.* decet etiam habere in medio sui crucem, ex *Fortunato lib. 2. Epist. 3.*

K

u Collo-

u Collocetur Crux, &c.] Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari Beda lib. 2. Histor. Anglic. cap. 20. & Baronius anno 878. num. 43. Innocen. III. lib. 2. cap. 21. qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit utraque vnum, Ephes. 2. negat autem esse de præcepto Suar. Crucem in altari locandam in Missa, disp. 61. sect. 6.

Crux certè in Altari est tamquam signum Regis in Regia, ut Passionis memoriale, & ut vestigia Crucifixi sequamur, Gemma lib. 1. cap. 135. idèd in Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 12. monemur, ut locemus Crucem & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes Crucis æquet altitudinem candelabrorum, & Crux ipsa tota candelabris superemineat. Mystica ratio est; quia Christus, etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, An in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo in medio Altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romæ sæpius agitata ut respondeam, præmitto, cum Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12. maximè decere, ut ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo casu si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ Sacrificium faciendum est. Si verò ibidem sit celebrandum, quod non pro-

hibetur absolutè in Carimon. loco citato, & non negat Missale infra tit. 2. num. 2. & tit. 4. num. 6. tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari vbi facienda est Missa, ut Sacerdos actus sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu quàm ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim idèd est à SS. Patribus, ait Bonavent. de Myster. Missæ, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersariorum: nam, facta consecratione Hostiæ, remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertio, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos infra tit. 4. num. 6. genuflectere, ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè prosequetur ille, ut in eodem titulo num. 4. nimirum ter incensando Crucem: nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later: cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat apertè. Quarto, vsus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile, collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo Altari, vbi distribuitur populo sacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, iuxta monitionem supra allatam ex Carimon. Episc. Quintò,

Quintò, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulchro: cur igitur potiùs depicta in ostio Tabernaculi, quàm separatim in Cruce ante ostium? Sextò, in Processione sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergo maior est ratio in Processione quàm in Altari? & præsertim cum in dicta Processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clausum. Hanc quæstionem concludat Synodus Turonica II. sub Pelagio I. can. 3. quæ definit, quòd Corpus Domini in Altari sub Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgiis, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris erectæ, vt explicat *Duran. lib. 1. de Rit. cap. 16.* seu in meditullio Altaris sub Cruce, vt declarat *Baronius Tom. 7. anno 570.* quod hodie Romæ cernitur in Cappella Sixtiana sanctæ Mariæ Maioris; & sanctus Carolus iussit in Concilio Provinciali III. *Instruct. supell. Eccles. libro 2.*

Quæritur præterea, An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsamet Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra. Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter; & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, ex *Innocentio III. allatum supra*, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et Candelabra saltem duo.* Idem *Innocentius ibid.* quibus significantur

populi, præsertim Iudaicus & Gentilis. De Candelabris *sanctus Clemens Epistola 2. ad Iacobum, & Athanas. Epistola ad Orthodoxos.* Melchiades Papa Decreto stabilivit hunc ritum apud *Burchard. lib. 5. cap. 7.*

Ait Rubrica, *saltem duo*, quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi: quod conijcitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica p. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur Candelabra: quatuor etiam in minùs solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quàm sex poni possunt, ex *tit. 4. p. 2. num. 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset *Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.*

y *Cum candelis accensis.* Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit *Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentinianos cap. 2. & 3.* puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Missa. De his in *cap. Litteras, de Celebratione Miss. ex Honorio III.* Ordo item Romanus requirit lumen in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte, *Micrologus cap. 11.* Lumen hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra, *Innocent. III. vbi supra*; vel charitatem Christi in Sacrificio, ex *Augustino Sermone 215. de Tempore*: vel quia Christus vt ignis rubiginem peccatorum consumit, *Biel. lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, ex *Hieron. Epist. 20.* vel ad deuotionem excitandam, *Soto 4. dist. 13. quæst. 2. artic. 4.* vel ad lætitiã, quam Sacramentum indicat, æternam, *Gemma lib. 1. cap. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? concedit in necessitate *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; unde dicti fuere Ceroferarij. Ceroorumque mentio est apud sanctos Patres; & presertim indicat *S. Athan. Epist. ad Orthodoxos, cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex seuo? negat *Suarez disp. 81. sect. 6.* concedit in necessitate *Azor. loco citato.* Caue tu à numero candelarum superstitioso, contra quem *Concil. Trident. Sess. 22.* & à numero ambizioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Protonotarij, sicuti nec eisdem ministrari à duobus Cappellanis, decreuit sacra Rituum Congregatio die 7. Augusti 1627.

a Tabella Secretarum.] Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur; sicut etiam commodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium sancti Ioannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum scribi seu imprimi solet. Aliqui adhuc commodius parant ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in qua legitur Psalm. *La-uabo inter innocentes, &c.*

a Cussinus.] De quo *Ordo Rom. & puluinar* appellat. rationem addit *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* Designatur, ait, in eo ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei; est enim ad quietem. *Hugo* verò *lib. 2. cap. 20.* significare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b Paretur cereus.] Fortè ad hunc

vsu deferuebant Canthari cerostati apud *Clem. Epist. 2. & Damas. in Siluestro.* & hic idè iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulò ante consecrationem. Verùm, ratione Festi solemnioris, poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte, ad excitandam magis circumstantium fidem, quæ lumen est: in cornu verò Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert; lumen, inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui Testamenti latens tum Agni Paschalis, tum Mannæ, & eiusmodi. Si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem tempore Euangelij; & idè congruè in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. Epist. 20. ad Marcellam.*

c Parua campanula.] Tintinabulum, clocha, sunt idem, *Doran. lib. 1. de Rit. cap. 22.* Ex tintitu, tin, tin, dicitur tintinabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & petasum, id est, ad formam galeri, & nolam, & codonem, & campanam, vult esse vnum & idem. Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in Reg. Sanctimon.* unde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstantes ad lætitiã exprimentam, & ad cultum sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula. fusiùs *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem campanæ ad Horas Canonicas, *Du-rand. lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulsabantur pro campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Perse Martyr*, circa annum.

annum 610. ex *Septima Synodo Act. 4.* apud Casaream in delatione Reliquiarum eiusdem sancti Anastasij. Vulgò fertur, Paulinum Nolanum Episcopum, nolarum, id est campanarum usum in Ecclesiam inuexisse, hoc est ad rem sacram: nam Gentiles ante Christum ijs vsi sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*; cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coæuum sancto Hieronymo; & ided à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuisse nolas, & campanas. eadem docet *Polydor. Virgil. de Inuent. lib. 3. cap. 18.* Meminit benedictionis campanarum *Alcuin. & Baron.* scribit de Ioanne XIII. campanam benedicente anno 968. lege eundem ad annum 615. Tomo 8. meminit campanarum in Cœna Domini *Ordo Rom.*

Ceterum misericordiam Dei annuntiant campanæ, vt olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio vestri coram Domino, Numer. 10.* vnde & eos qui campanas pulsant, saceris vult superpelliceis indui *Concilium Coloniense p. 3. cap. 31.*

d *Ampulla vitrea.*] *Ordo Roman.* vocat amulas: nam amula est vas in quo vinum offertur, *Duran. lib. 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione hamulam dicunt, ab hamis, de quibus etiam *Damasus in Vita sancti Marci Papa, & Anastasii in Siluestro*; quæ erant argenteæ. Erant quidem argenteæ; nunc autem vitreæ iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam hamularum, qua difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem hama vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris, apud *Turnebum. libro 19. Aduersar. cap. 23. ex Plinio.* Vides hinc amulas ad usum vini, & aquæ? Ampullas appel-

lamus, quasi parum amplas, *VValafrid. cap. 24.* Vrceos dixit *Clemens Epist. 2.* Vrceolos, *Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Gemelliones, *Ordo Romanus, Qualiter Missa celebretur*, vt explicat *Pannin. in Interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ, *Isidor. lib. 2. de Off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*] Vocis & rei mentio est in *Concilio Carthaginensi IV. cap. 5.* & apud *Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, non supra calicem, quod minùs decet.

f *Nihil omnino ponatur.*] Non biretum Sacerdotis, siue in principio siue in fine Missæ, quod valdè indecens est; neque sudariolum ad emungendas nares, quod potiùs sub Planeta, vel à cingulo pendens ad dextram portandum erit; neque almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus: quæ omnia ad Sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cum de Altari sit sermo, quod vbi celebrauit Episcopus proprius in sua diocesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia; quæ tacita sufficit, quando necessitas urget, ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro Tract. 4. quæst. 139.* & alijs, quos citat. non autem ex vi legis de *Consecratione Distinct. 2. cap. In Altari.* quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed tum ex decreto *Concilij Antisiodorensis cap. 10.* vbi apertissimè hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine Legum interprete; tum ex doctrina *Ang.*

Siluestri, Tabien. & Armill. ver. Altare. tum ex ratione Glossæ, ob honorem, inquit, qui Episcopo debetur. alicubi abrogatam esse hanc consuetudinem, tradit *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 10.* sed eam nos ea qua decet reuerentia retineamus.

A fortiori ubique abstinendum erit à celebratione Missæ, ubi Papa eo die celebrauit, cuius propria Diocesis est totus Orbis. Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorij, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annuntiatione, Assumptione beatæ Virginis, Festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Omnium Sanctorum, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis Decretum *Concil. Agathen. cap. 21. de Consecration. Dist. 1. Si quis.* Ordinarij locorum optant addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui cultus in proprio loco; & meo iudicio, esset addendum ab ipsismet priuilegiatis, absque nouo Decreto in gratiam proprij Patroni principalis. Nominine Paschatis & Pentecostes, dies prima dumtaxat intelligitur ex communi sensu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex Doctoribus in materia de Interdicto, *Siluest. Interdictum. 5. quest. 2.* quare Feriæ sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemniora, etiam primæ classis; multò minùs excluduntur alij dies infra Octauas. De qua re

dubitauere nonnulli, ea moti ratione, quia Octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi, quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domes priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maximè decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantùm Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali, quæ leges Bononiæ & alibi ritè obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quòd in Oratorijs, quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegiâ Societatis Iesu participantium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputentur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare, *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, *contra Duran. lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco citato num. 5.* exemplis historicis, quæ potiùs admirationem habent, quàm postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellula, Cappella: nam Oraculum vocat *Anastas. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. cap. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque custodes Cappellanos vocitabant, *Gemma verò lib. 1. cap. 128.* deducit

cit

cit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda eleëmofyna: quod verè congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos cappam, & tugurium, quam Itali cappannam dicunt; & fortè inde duplici pp dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minùs dignum. *Baronius in Notis Martyrolog. ad diem 11. Iunij* docet, Cappellam, & cubiculum, de quo *Matthæi 6. Intra in cubiculū tuum, & ora,* esse idem: Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à sancto Leone constitutos, vt dicitur in *Breuiario Romano*, fuisse Cappellanos. notat etiam Oratorium & Sacellum, minùs tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium quàm Cubiculum appellatum esse, & Sacellum quàm Oratorium.

HActenus de Altari, ornamentis, & vsu eiusdem, iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam comprehendit, &, vt ita dicam, substantialia. accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Umbraculum, seu Baldachinum super Altare appendi conuenit forma quadrata, colore, vbi commodè fieri possit, conformi colori ceterorum paramentorum, pro temporum ac celebritatum varietate. Quòd si ciborium adsit super Altare ex lapide confectum, Umbraculum omitti potest. Hæc in *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

Tabernaculum, in quo assiduè diuinissima seruatur Eucharistia, conopeo serico, vel similis materiæ, vestiri

debet, eius item coloris cuius est Altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuentis. quod probabimus *infra 4. par. tit. de Feria quinta in Cena Domini.*

Vasa quoque sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, vt in *Cerimoniali Episcop. loco citato*, vel in gradu superiori. Qua in re cauendum illud erit, ne vniquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur. decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex, in linea recta, etiam in Missa solemnè, non Pontificali: quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque Altaris latere surgent, ita vt ex eis altiora sint immediatè prope Crucem. In Festis autem minùs solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, vt supra diximus.

Floribus item, & exquisitis quibusdam ramulis, aptè & concinnè dispositis, seu veris, seu fictis, pro temporum varietate, siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepouani, quem hac de re perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est Altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset, ad sputum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapetè ve, aut pauimentum circum Altare.

Lampa-

☞ Lampadem ardere ante vnumquodque Altare, plures ante Altare maius, suadet auctoritas *Carimonial. Episcop. loco citato.*

Telis stragulis Altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsæ detergendæ forent scopulis ad id tantum paratis, vt mundissimæ semper appareant. ita sanctus Carolus in Regulis & instructionibus de nitore & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri, Præposito tunc Generali nostro,

& ad vsum Congregationis nostræ editas, transtulit ille sanctus ac pius Vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ vtilitatem & splendorem.

Denique sepimento Altaria munda conseruantur, quo arcentur & laici, ne Altaribus inhæreant indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius supellectilis prædictæ ad Altaris vsum spectant, dabimus infra, & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum primæ Partis.

